

Núria Calduch-Benages

Nascuts per a la joia

Retalls bíblics

EMAÚS 130

CPL
editorial

Núria Calduch-Benages

Nascuts per a la joia

Retalls bíblics

Col·lecció Emaús 130
Centre de Pastoral Litúrgica

Director de la col·lecció Emaús: Josep Lligadas

Disseny de la coberta: Mercè Solé

Revisió del text català a càrrec de Lourdes Calduch-Benages

© Edita: CENTRE DE PASTORAL LITÚRGICA

Nàpols 346, 1 – 08025 Barcelona

Tel. (+34) 933 022 235

cpl@cpl.es – www.cpl.es

Primera edició: març de 2016

Segona impressió: març de 2017

ISBN: 978-84-9805-887-1

Dipòsit legal: B 1914-2016

Printed in UE

Imprimeix: Ulzama Digital

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).

Sumari

Prefaci.....	7
La Bíblia: un repte per a Europa.....	9
Introducció	9
En el context de la “nova evangelització”	10
La Bíblia, instrument d’evangelització	16
Suggeriments per a la missió	21
Reflexió conclusiva.....	26
El jubileu en el cor de la Bíblia.....	29
¿Què és l’any jubilar?.....	29
La teologia de l’any jubilar.....	36
L’alegria en l’Antic Testament	39
Introducció	39
L’alegria, la Bíblia i les emocions	40
Déu i l’alegria.....	42
L’alegria d’Israel en la seva història	44
Alegria i salvació.....	46
L’alegria en la celebració litúrgica	48
Les alegries de la vida.....	50
L’alegria escatològica	51
Conclusió.....	53
La prova en la tradició sapiencial d’Israel	57
Introducció	57
La prova, una realitat educativa	58
La prova en el llibre de Ben Sira	60
Déu, la prova i el deixeble que cerca la saviesa.....	62
Reflexió final	63

La mirada de Déu	65
Introducció	65
Lectura atenta del text (<i>lectio</i>).....	65
Anàlisi del text	66
L'aprofundiment del text (<i>meditatio</i>)	70
Pregar amb el text (<i>oratio</i>).....	75
La contemplació a partir del text (<i>contemplatio</i>)	76
Senyor, has penetrat els meus secrets	79
Introducció	79
La mare i el Salm 139.....	80
Presentació del Salm 139.....	81
A tall de conclusió.....	88
El proïsme ets tu	89
Introducció	89
La paràbola del bon samarità	89
Introducció a la paràbola	90
Analitzem la paràbola.....	93
Reflexió final	98

El jubileu en el cor de la Bíblia

¿Què és l'any jubilar?

Hem arribat a l'any 2000. El papa Joan Pau II ha convidat totes les persones creients a preparar-nos espiritualment per a rebre aquest nou mil·lenni. D'aquesta manera l'Església vol celebrar, segons la tradició, l'aniversari del naixement de Jesús de Natzaret, l'aniversari de les seves obres i de les seves paraules, adreçades especialment a les persones marginades de la societat (pobres, malalts, totes aquelles persones que sofreixen, les dones, etc.), i l'aniversari de la seva mort i resurrecció.

La celebració d'aquest aniversari s'anomena "jubileu". Jubileu prové de la paraula llatina *jubilum* (goig, alegria). El primer jubileu cristià de la història fou promulgat pel papa Bonifaci VIII l'any 1300 com a resposta a les demandes del poble romà. El primer jubileu de la història de l'església, doncs, va néixer com un esdeveniment popular. El pontífex assegurà el perdó a tots els qui anessin a Roma. Sols va excloure d'aquest benefici el rei Frederic d'Aragó, els Colonna i els seus amics, i tots els qui afavorien els sarraïns. Els cronistes expliquen que l'esdeveniment fou molt solemne. Multituds enormes de pelegrins anaren a Roma (aquest any 2000, se n'hi esperen vint-i-cinc milions). Entre aquests

hi anà Dante Alighieri. Les ofrenes que es van aplegar van ser enormes; es parla de cinquanta mil florins, amb què es van comprar terres, com ara les que encara avui s'anomenen “Castel Giubileo”. En el segon jubileu, el de l'any 1350, van començar a aparèixer els primers especuladors que oferien allotjament per a tres o quatre persones..., i n'hi encabien set o vuit. L'any 1450 va començar la persecució dels records, de tal manera que els maons de la Porta Santa de Sant Joan van desaparèixer ràpidament, perquè els pelegrins se'ls emportaven com a relíquies santes.

He dit que el primer jubileu cristià se celebrà l'any 1300, però els orígens d'aquesta celebració i, sobretot, el seu significat profund es troben en la Bíblia. El text bíblic fonamental del jubileu és el capítol 25 del llibre del Levític, que és el llibre menys llegit pels cristians. El Levític, certament, no és pas un llibre massa atractiu per a les lectores i lectors moderns pel fet que es presenta com un aplec d'explicacions detallades sobre els aspectes externs del culte de l'Antic Testament. El Levític, però, no és un simple recull de lleis, una darrere de l'altra. És una obra que gira al voltant d'un punt central: la Torà (la llei entesa com a camí de vida), que és la part més important per al poble jueu. L'esperit de la Torà omple tot el llibre. La bellesa i profunditat del Levític es troben en l'amor per la Torà. El capítol 25 del Levític no és un text aïllat sinó que forma part d'un codi legal anomenat “el codi de la santedat” (Lv 17–26). Es tracta d'un corpus legal característic, important i singular dins de la Bíblia, i ple, d'un cap a l'altre, del principi mosaic i profètic de la transcendència i santedat de Déu (Déu és l'absolutament altre, completament divers, inaccessible a les persones), que fonamenta la distinció entre el sa-

grat i el profà. La santedat de Déu es comunica a persones, temps i llocs. Tot allò que entra en relació amb Déu passa de l'àmbit del profà al món del sagrat.

A nosaltres ens interessa la santedat dels temps sagrats (el dissabte, les festes, l'any sabàtic, l'any jubilar). A fi d'entendre correctament l'any jubilar hem de parlar abans de l'any sabàtic i del dissabte. L'any sabàtic és, dins l'arc dels set anys, allò que el dissabte és dins l'arc de la setmana. La concepció bíblica del temps mira envers el dissabte. En la Bíblia hi ha molts textos sobre el dissabte i sobre la seva legislació (Ex 20,8-11; 21,12; 31,12-17; 35,1-3; Nm 15,32-36). En trio el més breu: “Tens sis dies per a fer les feines que calgui, però el dia setè reposa; així podran descansar el teu bou i el teu ase, i es refaran el teu esclau i l'immigrant” (Ex 23,12).

Si volem parlar de l'espiritualitat del dissabte, hem de fer referència obligatòria a l'obra d'Abraham Joshua Heschel, *El dissabte*. Heschel és un gran filòsof i poeta jueu del nostre segle. Segons ell, el dissabte té l'essència fora de l'espai i representa la culminació de la vida de l'home. El dissabte és un dia de repòs, de pau, de trobada amb un mateix, d'harmonia entre treball i repòs, un dia en què la persona sent l'eternitat del temps: “El dissabte és fet per a celebrar el temps, no l'espai. Durant sis dies de la setmana vivim sota la tirania de les coses de l'espai; el dissabte ens posa en sintonia amb la santedat del temps: en aquest dia som cridats a participar d'allò que és etern en el temps, a girar-nos des dels resultats de la creació al misteri de la creació; del món de la creació a la creació del món”.¹⁵ La seva reflexió

15 A.J. HESCHEL, *Il Sabato. Il rapporto tra Dio e l'uomo in un classico della spiritualità contemporanea*, Cernusco: Garzanti 1999, 15.

sobre el dissabte parteix de la relació espai-temps, una relació que marca la vida de les persones.

A propòsit de l'any sabàtic la Bíblia ens ofereix tres textos semblants: Ex 23,10-11; Dt 15,1-11 i Ne 10,32. En podem escollir el primer: “uns sis anys per a sembrar la teva terra i recollir-ne el fruit, però el setè any deixa-la reposar, no en recullis el fruit. Deixa que en mengin els pobres del teu poble, i el que resti, que s'ho mengin els animals feréstecs. Fes el mateix amb la teva vinya i el teu oliverar” (Ex 23,10-11). Cada set anys se celebrava l'any sabàtic amb el mateix esperit que el dissabte. L'any sabàtic era un any de repòs per a les persones, la terra i els animals. Cal remarcar l'aspecte profundament social d'aquesta institució: la terra sense conrear és destinada als pobres i als necessitats del país.

Hem arribat a l'any jubilar. Agafem el text de la llei:

Després compta set setmanes d'anys, és a dir, set vegades set anys, que són quaranta-nou anys. Llavors, arribat el dia deu del mes setè, que és el dia de l'Expiació, fes que ressoni el corn per tot el país: declareu sant l'any que fa cinquanta i proclameu la llibertat a tots els habitants del país. Aquest any serà l'any del jubileu: els qui s'havien venut el patrimoni, el recobraràn, i els qui s'havien venut ells mateixos, retornaran al seu clan. Cada cinquanta anys és un any jubilar: aquell any no sembrareu, ni segareu el que haurà crescut espontàniament, ni veremareu els raïms dels ceps que no haureu esporgat, perquè és l'any del jubileu, un any sant: mengeu el que creixi als camps. Aquest any del jubileu cadascú recobrarà el patrimoni que s'havia venut (Lv 25,8-13).

L'any jubilar retornava cada cinquanta anys, al terme de set setmanes d'anys. Començava el dia deu del mes de *tixrí* (setembre-octubre) que marcava el començament de l'any. Aquest dia se celebrava el *Yom Kippur* o *Dia de l'Expiació*. En aquesta celebració cada israelita i tota la comunitat tenia la possibilitat de començar una nova vida: es perdonaven els deutes i les ofenses, es pregava i es dejunava. Totes aquestes pràctiques, però, havien d'anar acompanyades de la pràctica de la justícia, de la caritat i de la compassió envers el proïme.

¿Quins eren els objectius de l'any jubilar? ¿Per què s'havia d'observar aquest any? El capítol 25 del llibre del Levític estableix quatre regles que cal observar. Totes posen l'accent en la vida física del poble de Déu, entesa com a condició prèvia per a obtenir l'alliberament espiritual. Vegem-les en detall:

- a. Una raó humanitària: l'alliberament dels esclaus.
- b. Una raó econòmica: el re-ordenament de l'ús de la propietat i dels béns materials.
- c. Una raó ecològica: l'alliberament de la terra.
- d. Una raó pedagògica: una “democràcia espiritual” que implicava tots els jueus, homes, dones, infants i forasters.

Alliberament humanitari

Quan es parla de l'alliberament dels esclaus no es tracta sols d'una declaració dels drets humans, a nivell filosòfic, sinó d'un amor pràctic envers l'altre (Lv 25,39). Aquesta actitud es fonamenta en el gran principi que mana estimar el proïme com a tu mateix.

Un rabí anterior al temps de Jesús deia: “Comporteu-vos amb els vostres esclaus de la mateixa manera que en les vostres pregàries demaneu a Déu que es comporti amb vosaltres. Perquè de la mateixa manera que tractem els nostres esclaus així serem tractats. Siguem compassius i serem recompensats amb la mateixa mesura”. Podem comparar aquest text amb l’ensenyament de Jesús, especialment el sermó de la muntanya (les Benaurances).

Alliberament econòmic

El text de Lv 25 estableix que en l’any jubilar cada israelita recuperava els camps o les cases que havien estat venudes. El principi que fonamentava aquesta norma era el següent: cada ciutadà té el dret a la propietat. Sols Déu era el veritable amo de la terra i el beneficiari d’aquest dret eren sols les famílies. El patrimoni familiar era un bé fonamental inalienable.

Quan els rabins comentaven aquest text advertien que els qui venien un camp (una terra) no en venien la propietat sinó l’usdefruit que se’n derivava, perquè el camp (la terra) pertanyia sols a Déu. La llei ho formula així: “Les terres no es poden vendre definitivament, perquè tot el país és meu, i per a mi vosaltres no sou més que uns immigrants i uns forasters” (Lv 25,23).

Alliberament ecològic

Hem llegit que la terra es podia conrear durant sis anys, però l’any setè havia de ser un any de repòs, un any sabàtic. D’aquesta manera la llei conferia una gran importància i personalitat a la terra. La terra és digna de respecte. No se la pot fer treballar contínuament. L’any

setè la terra no serà conreada i allò que produeixi naturalment serà destinat als pobres i als animals.

Alliberament pedagògic

L'estudi i la meditació de la Torà ocupaven un lloc important en la vida del poble d'Israel, però de manera especial durant l'any jubilar. Aquest era un temps per a dedicar-se a la Torà i als seus ensenyaments amb més cura. La Torà no era un patrimoni exclusiu dels sacerdots, sinó que pertanyia al poble. Per això tothom té el deure de conèixer-la, estimar-la i viure-la. L'any jubilar és un any que afavoreix l'estudi, la meditació i la formació. És un any important des del punt de vista religiós, social i moral. Per això s'anomena "any de gràcia". És un any que Déu concedeix a les seves criatures per a renovar-los el cor, canviar d'orientació i escollir la vida. L'any jubilar és el símbol messiànic per excel·lència, l'any de la redempció, que recorda l'alliberament d'Egipte.

Cal que ens fem una pregunta: ¿El jubileu és un ideal o una realitat viscuda? ¿Es va aplicar mai aquesta llei a Israel? La pràctica de l'any jubilar no es troba testimoniada amb certesa en cap text. L'únic document bíblic de què disposem és el text que hem presentat (Lv 25). En la legislació dels altres pobles de l'Orient antic es troben indicis de motius semblants. Per exemple, els reis de Babilònia i d'Assíria anul·laven els deutes amb motiu de la festa d'entronització. Aquests decrets eren destinats a restablir la justícia.¹⁶ Podríem deduir que

16 Cf. C. SIMONETTI, "Gli editti di remissione in Mesopotamia e nell'Antica Siria", en M.ZAPPELLA (ed.), *Le origini degli anni giubilari. Dalle tavolette in cuneiforme dei Sumeri ai manoscritti arabi del Mille dopo Cristo*, Casale Monferrato: Piemme 1998, 11-73.

la llei del jubileu va ser un esforç tardà i ineficaç per a fer que la llei sabàtica fos més obligatòria, en el sentit que afectés també els béns de la terra, però també més fàcilment aplicable, ja que augmentava la distància dels anys de condonació. “La llei del jubileu proposa un ideal de justícia i igualtat social que mai no es va realitzar; cal reconèixer, però, que es tracta d’un ideal coratjós, tot i que limitat, que honora la civilització que l’ha proposat, gairebé com una obertura a la legislació messiànica”.¹⁷

La teologia de l’any jubilar

En la teologia de l’any jubilar es concentren nombrosos temes bíblics i espirituals que poden alimentar la nostra vida de fe. En presentem els més importants:¹⁸

1. *La impossibilitat de posseir la terra.* La terra en l’any sabàtic s’allibera de la possessió de l’home i d’una relació de submissió que sols és funcional. D’aquesta manera es contesta la pretensió de l’home de reduir la terra a un objecte de domini.
2. *El domini de Déu.* Déu és el Senyor i creador de la terra. Per aquesta raó l’home no en pot ser senyor. En la terra l’home és un “immigrant” i un “foraster”, en el sentit que n’és l’hoste en la mesura que és acollit per Déu, que n’és l’únic propietari legítim.

17 Cf. L. MORALDI, “L’anno del perdono”, *Jesus* (Octubre 1997) 84.

18 Cf. “Giubileo ebraico, Giubileo cristiano”, Subsidi a càrrec del SIDIC de Roma, en *La vita in Cristo e nella Chiesa* 29.

3. *La gratuïtat.* Si les persones vivim en una terra que no és nostra, sinó de Déu, vivim per la força d'una gratuïtat que és l'amor desinteressat de Déu.
4. *La justícia.* Si la terra és el do de Déu a la necessitat humana, la terra és de tots i per a tots i tota voluntat humana d'acaparar-la que negui o limiti aquest destí universal és un pecat contra Déu i contra el proïsme.
5. *La fi de les desigualtats i de les injustícies.* Ja que la terra és de Déu, cal que siguin superades totes les formes d'explotació, tant les que afecten els béns de la terra com les que afecten les persones en relació amb les altres persones.
6. *El perdó.* L'any jubilar reclama i exigeix el perdó, ja que l'inici d'aquest any coincideix amb la celebració del *Yom Kippur*, la gran festa de la reconciliació.
7. *La reintegració del món o realització messiànica.* L'any jubilar reclama la instauració de l'era messiànica en què s'acabaran tots els sofriments i totes les violències. D'una banda aquesta època adquireix tons d'un futur sempre llunyà, però de l'altra, coincideix amb el retorn als orígens i amb la realització a la terra del projecte de Déu.

Jesús de Natzaret va néixer i créixer en aquesta mentalitat jubilar, esperant l'any de gràcia. Quan Jesús veu ben clar quin és el seu destí i la seva missió, es dirigeix a la sinagoga de Natzaret, un dissabte, i agafa el rotlle del profeta Isaïes. S'aixeca i llegeix:

L'Esperit del Senyor reposa sobre meu,
perquè ell m'ha ungit.

M'ha enviat a portar la bona nova als pobres,

a proclamar als captius la llibertat
i als cecs el retorn de la llum,
a posar en llibertat els oprimits,
a proclamar l'any de gràcia del Senyor.

Després plegà el volum, el retornà a l'ajudant de la sinagoga i es va asseure. Tots els qui eren a la sinagoga tenien els ulls posats en ell. Aleshores començà dient-los:

- Avui es compleix aquesta escriptura que acabeu d'escoltar

(Lc 4,18-21).

Jesús anuncia d'aquesta manera el gran jubileu, la plenitud dels temps, quan la salvació arriba a totes les dones i a tots els homes. Per això el jubileu no és sols un aniversari, sinó que pròpiament és la característica de l'activitat de Jesús. En Jesús s'acompleixen tots els jubileus celebrats en la història. Per a nosaltres, cristianes i cristians del 2000, el jubileu no és res més que girar els nostres ulls vers la cara de Crist.